

МОНГОЛЧУУД ГАЗРЫН ЗУРАГ ХИЙЖ АШИГЛАЖ БАЙСАН НЬ

Г.Мөнх-өргөнц

ХСИС-ийн Хилийн сургуулийн, Цэргийн
хэргийн тэнхимийн эрхлэгч, дэд хурандаа

Бид газрын зургийг их төлөв бид Атлас гэж нэрлэн дасчээ. Атлас (Бас Атлант ч гэдэг) бол грекийн үлгэр домогт гардаг аварга биет тэнгэр бөгөөд одод, сансрыг бидний толгой дээр унагаад хагалчихгүй өргөж байх үүрэг хүлээдэг ажээ.

Их мөстлөгийн өмнөхөн Мексикийн буланд унасан эрхсийн асуудлыг хөөн хэлэлцэх хугацаа дууссан гэж тооцвол, түүнээс хойш гэм хор багатайхан солир унаж байгааг эс харгалзвал Атлас баатар үүргээ нэр төртэй биелүүлсээр иржээ.

Одот тэнгэрийн зургийг л нэрлүүштэй Атласын нэр газрын зурагт орсон нь нэлээд тохиолдлын чанартай.

1595 онд хэвлэгдсэн Герард Меркаторийн атласаас энэ нэр эхэлжээ.

Меркатор газрын зургийн номынхоо эхний нүүрийг Атлас баатрын зургаар чимэглэжээ.

Хэрвээ газар дэлхийг өргөж байдаг хэмээн Дорнын домогт өгүүлэх яст мэлхийн зургийг тэнд хэвлэсэн болж гэм өдгөө газар зүйн багш нар "Дэлхийн яст мэлхийн дээрээс Монгол орноо ч олж чадахгүй хэвтэж" гэж ирээд шавь нараа хангинах байж.

Хүмүүс орчин тойрноо, нутаг орноо нэн эртээс ямар нэгэн байдлаар зурж, төсөөлж иржээ.

Нэг овог, хошууны нутгийг зурах бол амархан байж. Харин тэдгээрийг нийлүүлж тив дэлхийн зураг бүтээх үнэхээр амаргүй.

Газрын зургийн түүх нэн эртээс улбаатай боловч дэлхий ертөнцөө хэрхэн зурах тал дээр тун саяхан буюу 1891 онд Швейцарын Берн хотод болсон дэлхийн газар зүйчдийн их хурлаар сая нэг тохиролцжээ. Энэ үеэс хойш газрын зураг нарийссан уу гэхээс биш, "өргөжөөгүй" аж.

Анхны шинжлэх ухаанч газрын зургийн түүх нь мөнөөх "Атлас" нэргийг гарахаас өмнө амьдарч байсан Александрын одон оронч, газар зүйч, газар зураглаач (картографч гэдэг үгийг ингэж орчуулбал ямар сонсогдож байна?) Птолемейтэй холбогдоно.

"Ертөнцийн төв"-өөс харж үйлдсэн олон бүтээл газрын зургийн түүхэнд байх ба түүний дотор XIV зууны хятадын газар зураглаач Чу Шибен гэсэн нэр олонтаа гарна.

Монголын хуучин хошууд өөрийн гэсэн нутгийн зурагтай байж, бас хилийн харуулууд ч хэрдээ нарийн гаргасан "атлас" хэрэглэдэг байсны зарим нь үлджээ.

Чухам эдгээр зургууд л XX зууны Монголын хил хязгаарыг шинэчлэн тогтоох үндсийн нэг болсон гэж учир мэдэх хүмүүс нь ярьдаг.

Монголын анхны газрын зургийг 1924 онд Лисовский гэдэг хүн үйлдсэн бололтой байдаг. Баатар цагаан хааны вед хөрс сайжруулах мэргэжилтнээр ирсэн энэ хүн Монголд удаан ажиллаж, газар зүйн хүрээлэнгийн үүсвэр мөхлөгийг өнөөгийн өндөрлөгөөс харахад болхидуу мэт боловч "хаанаас нь ч харсан газрын зураг" бүтээсэн байна.

Дараа нь 1930-аад оны эхээр "Симуковын ногоон зураг" хэмээх тухайн үедээ машинд боловсронгуй бүтээл гарчээ.

Манайхны дунд "Шар Дамдинсүрэн" хэмээн алдаршсан Андрей Дмитриевич Симуков С.Зориг агсны өвөө гэдгийг хэлсэн хэлээгүй мэдэх байх даа.

Монголын хамгийн сайн, өндөр нарийвчлалтай зургийг мэдээж оросууд, мэдээж цэргийн зориулалтаар хийсэн байдаг. Үүнээс болоод ч юмуу, манай улсын хуулиар бол 25.000 ,100.000 .масштабтай зургуудыг ард түмэн үзэх ба мэдэх ёсгүй байдаг.

Та наад зах нь л гэхэд Францын Спот хиймэл дагуулын зургуудыг сонирхоорой. Хиймэл дагуулаас хүсвэл, машины дугаарыг ч харж болдог өнөө вед өмнөд хөршийн зөндөө дагуул дээгүүр нисч яваатай, улсын нууцлалд байгаа зургийн тухай мэдээллийг харьцуулаад нэг үзээрэй.

Газрын зураг цаашдаа хөгжлийн явцдаа хотын, замын гэхчлэн салбарлажээ. Автозамын гайгүй сайн зураг бол Адмон компаниас гаргасан "Монгол орны авто замын зураг

юм."Симуковын ногоон зураг" дээр "Нэг сангтиметр дор 20 километр багтмуй" хэмээсэн байдаг бол дээрх замын зургийн нэг см-т 10 км багтчихуй.

Орчин үеийн хотыг түүний зураггүйгээр төсөөлөх аргагвй. Жуулчид аль ч хотод очмогцоо зургийг нь олж авдаг.Тэгээд түүгээр газарчаа хийж, түвэгтвй аялж болдог.

Газрын зургийн ангилал харуулсан зураглал:

Дээр үеэс эхлэн газрын зураг гэдэг ойлголтыг хавтгай дээрх газрын гадаргыг багасгасан дүрс юм гэж тодорхойлон заншжээ. Энэ нь энгийн хялбар ойлгомжтой тодорхойлолт боловч агуулгын хувьд хангалтгүй ойлголт юм.

Учир нь байгалийн байдал , газрын гадаргыг дүрсэлсэн уран зураг , гэрэл зураг ч газрын багасгасан дүрс байдаг түүнчлэн зөвхөн газрын гадаргын дүрс гэж үзсэнээрээ агуулгын хувьд дутуу санаа байна.

Газрын үзүүлдэг элементүүдэд ус зүй, газрын хотгор гүдгэр , ургамал хөрс орно. Мөн газрын зурагт халуун хүйтэн агаарын даралт, хүн ам үндэсний бүрэлдхүүнийг харуулна. Ийнхүү дүрслэн үзүүлэхдээ газрын зураг нь дараах үндсэн шинжийг хадгалдгаараа уран зураг , гэрэл зураг зэрэг бусад газрын гадаргын дүрснээс ялгаатай байдаг.Үүнд: Ямар ч газрын зургийг зохиоход уг зургийн үндэслэл болох тооны онцгой хуулиар газрын гадаргын дүрсийг хавтгайд шилжүүлэн дүрслэх аргыг хэрэглэдэг нь газрын зургийн онцлог юм.

Газрын зургийн хоёр дахь шинж нь юмс үзэгдлийг таних тэмдгээр дүрслэх онцгой аргыг бас хэрэглэдэг.

Газрын зургийн гурав дахь шинж нь дүрсэлж байгаа байгалийн юмс үзэгдлийг сонгох ба ерөнхийлэх арга (генерализац) –ыг хэрэглэдэг нь юм.

Дээрх үндсэн шинжүүдийг үзэн газрын зургийн тухай нэгтгэн тодорхойлбол , Газрын зураг гэдэг нь байгаль ба нийгмийн үзэгдлүүдийг тооны тодорхой хуульд үндэслэн гадаргатай харьцангуйгаар хавтгай дээр үзүүлсэн дүрслэл юм.

Газар зүйн судлаачид газрын зургийг хүмүүсийн харилцааны хоёрдах хэл соёл гэж тодорхойлдог. Газрын зургийн тухай ойлголт нь хүмүүс орон зайн баримжаалал бий болох үеэс оюун санаанд бий болж хөдөлмөрийн багаж зэвсгийн өөрчлөлтийг дагаж бодит хэрэглэгдхүүн болж хөгжсөн. Газар зүйн шинжлэх ухаанд судалгааны ажил газрын зургаар эхэлж гарын зургаар дуусдаг ба бүх дүгнэлт үр дүн нь газрын зурагт тусдаг.

Эртний гүн ухаантнууд дэлхийн тухай ойлголт төсөөлөл давамгайлсан болон хийсвэр зураглал үүсгэх нөхцлийг бий болгосон энэ нь тухайн үед ноёлж байсан шашин зан үйлийн ертөнцийг үзэх үзэлтэй шууд холбоотой байжээ.Орчин цагийн шинжлэх ухааны үндэс суурь болох газрын зургийн эхлэлийг эртний гре кийн эрдэмтэн Эроостоефен МЭӨ II зууны үед бий болгосон . Эроостоефен эртний хийсвэр дүрслэл буюу үзэл санааны зураглалыг геометрын дүрслэл нар сар оддын харилцан үйлчлэлийн онолыг үндэслэн газрын гадарга дээрх тоон хэмжээс буюу голдож зэргэдийг газрын зурагт бий болгосон.

Газрын зургийг хэмжээс , агуулга , зориулалт нутаг дэвсгэрийн хамаарал , өнгө хуудасны тоо ашиглалтын байдал зэрэг олон шинжээр нь ангилдаг.

Газрын зургийг хэмжээсээр нь гурван хэсэгт хуваадаг .

- 1.Том хэмжээсийн газрын зураг
- 2.Дунд хэмжээсийнн газрын зураг
- 3.Жижиг хэмжээсийн газрын зураг

Газрын зургийг агуулгаар нь Ерөнхий газар зүйн зураг, гэж газар зүйн ландшафтын үндсэн элементүүд ба түүнтэй холбоотой нийгмийн үзэгдлүүдийг үзүүлсэн зургийг хэлнэ. Иймд ерөнхий газар зүйн зургийн агуулгад Ус зүй, рельеф буюу газрын гадаргын хотгор гүдгэрийн байдал , хот суурин зам харилцаа, улс гүрний ба засаг захиргааны хил, зарим хөрс ургамлын бүрхүүлийн элементүүд ордог.

Ерөнхий газар зүйн зураг нь мөн дотроо :

-1:200000 аас том хэмжээстэй зургийг байр зүйн буюу тонографийн.

-1:300000 аас 1:100000 хэмжээстэй зургуудыг тоймчилсон байр зүйн зураг

-1:100000 аас бага хэмжээстэй нь тоймчилсон ерөнхий газар зүйн зураг гэж тус тус хуваадаг...

Үргэлжлэл бий